

Коновальчук І.І. Теоретичні та технологічні засади реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах . Сутність та структура інноваційної компетентності педагога. Розробка системи і технології її розвитку // Акмедосягнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – С. 138-170.

**ІВАН ІВАНОВИЧ КОНОВАЛЬЧУК – СУБ'ЄКТ,
ДОСЛІДНИК ТА ІНІЦІАТОР СТВОРЕННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬОГО ПРОСТОРУ**

Коновальчук Іван Іванович, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій Житомирського державного університету імені Івана Франка, Академік Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки Полісся (Україна), координатор Міжвідомчої науково-дослідної лабора-

торії Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України й Житомирського державного університету імені Івана Франка "Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної дії", учасник міжнародного італійсько-українського проекту "Дошкільні заклади та відносини між сім'єю, суспільством та навчальним закладом щодо дітей з особливими потребами від 0 до 6 років у м. Житомирі – Україна", науковий консультант Житомирської обласної

школи новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників.

Дата народження: 5 березня 1964 року с. Малосілка Бердичівського району Житомирської області.

Освіта, посади, наукові звання:

У 1983 році закінчив з відзнакою Коростишівське педагогічне училище, спеціальність "Викладання праці і креслення". В училищі активно займався спортом, виступав на обласних і всеукраїнських змаганнях, здобув 5 спортивних розрядів. Захоплювався різьбою по дереву.

У 1989 р. закінчив з відзнакою Київський державний педагогічний інститут ім. О. М. Горького за спеціальністю "Педагогіка і методика виховної роботи" (Спеціалізація – образотворче мистецтво).

З 1989 р. – асистент кафедри педагогіки Житомирського державного педагогічного інституту імені Івана Франка; з 1994 р. по 1997 р. – навчання в цільовій аспірантурі при Житомирському державному педагогічному інституті імені Івана Франка за спеціальністю теорія і історія педагогіки, з 1997 р. – асистент, з 1999 р. – ст. викладач, з 2002 р. – доцент, з 2004 р. – завідувач кафедри теорії та методики виховання, з 2005 р – завідувач кафедри інноваційних технологій освіти і виховання, з 2007 р – завідувач кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій Житомирського державного університету імені Івана Франка.

У 1999 р. захистив дисертацію "Формування у майбутніх учителів умінь проектувати виховну діяльність" на здобуття вченого ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – теорія та історія педагогіки.

У 2002 р. отримав вчене звання доцента кафедри теорії та методики виховання.

З 2009 по 2012 рік навчався в докторантурі Житомирського державного університету імені Івана Франка.

У 2015 р. захистив дисертацію "Теоретичні та технологічні засади реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах" на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Навчальні дисципліни, які викладав та викладає: "Педагогіка", "Основи педагогічної майстерності", "Інноваційні технології педагогічного процесу", "Методика виховної роботи", "Літній практикум", "Основи науково-педагогічних досліджень", "Педагогічна творчість", "Методика проведення занять з народознавства", "Етнопедагогіка дошкільна", "Методика розвитку рідної мови" та інші.

Наукові інтереси: теоретичні та методологічні засади інноваційних освітніх процесів, технологія реалізації інновацій у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах, формування інноваційної компетентності педагога, інклюзивна освіта дітей з особливими потребами.

Під науковим керівництвом І.І. Коновальчука захищено дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук:

Шигонська Наталя Вікторівна "Підготовка студентів медичних спеціальностей до професійної взаємодії засобами моделювання комунікативних ситуацій" (2011 р.)

Плахотнюк Наталя Павлівна "Підготовка майбутніх учителів до інноваційної діяльності засобами навчально-ігрового проектування" (2014 р.).

Участь у наукових і громадських організаціях:

Член-кореспондент Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки Полісся (Україна), координатор Міжвідомчої науково-дослідної лабораторії Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України й Житомирського державного університету імені Івана Франка "Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної дії",

учасник міжнародного італійсько-українського проекту "Дошкільні заклади та відносини між сім'єю, суспільством та навчальним закладом щодо дітей з особливими потребами від 0 до 6 років у м. Житомирі – Україна", науковий консультант Житомирської обласної школи новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників.

Нагороди та почесні звання:

Авторські наукові проекти постійно представлялися й відзначені почесними дипломами й грамотами Міжнародної виставки "Сучасні заклади освіти" (Київ, 2012; 2013; 2014 рр.). Нагороди: Грамоти ректора університету, Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, Управління освіти і науки Житомирської обласної державної адміністрації, Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

2.4. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Актуальність досліджень інноваційних освітніх процесів обумовлена соціальною потребою модернізації системи вітчизняної освіти в умовах інтеграції України до світового освітнього простору. Розробка теоретико-методологічних і технологічних засад реалізації освітніх інновацій спрямована на подолання суперечності між системним, універсальним, випереджувальним, творчим характером інноваційних освітніх процесів і переважно локальним, емпірично-репродуктивним рівнем нововведень у сучасних навчальних закладах. Провідна роль педагогів як основних суб'єктів, ініціаторів і реалізаторів інновацій та недостатній рівень їхньої інноваційної компетентності визначає необхідність розробки й впровадження системи її розвитку.

У сучасному світі інновації стали необхідністю й умовою розвитку всіх сфер суспільства. Однак нинішня

вітчизняна система освіти не може повною мірою забезпечити якісну підготовку людини до успішної життєдіяльності в умовах стрімких інноваційних змін. Для її модернізації необхідні обґрунтування теоретико-методологічних засад інноваційних освітніх процесів, розробка та впровадження ефективних моделей і технологій експертизи, проектування, реалізації, моніторингу нововведень у масовій педагогічній практиці.

У результаті дослідження здійснено на міждисциплінарному рівні теоретико-методологічне обґрунтування процесу реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах; систематизовано терміносистему понять педагогічної інноватики; окреслено сутнісні характеристики готовності загальноосвітнього навчального закладу як соціально-педагогічної системи до сприйняття та реалізації інновацій; обґрунтовано теоретичні й процесуально-змістові аспекти технологізації процесу нововведень; розроблено концептуально-змістову модель реалізації інновацій, яка відображає послідовність етапів концептуалізації, адаптації, безпосередньої реалізації, активного продуктивного використання й розвитку нововведення та конкретизує зміст інноваційних змін у педагогічній системі; визначено критерії, показники та способи моніторингу процесу й результатів реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах; обґрунтовано систему розвитку інноваційної компетентності педагогів.

Удосконалено технології експертизи, моніторингу інновацій та проектування процесу їх упровадження; змістові характеристики інноваційних місії, стратегії, середовища та структури інноваційного потенціалу загальноосвітнього навчального закладу в аспекті достатності й оптимальності його ресурсів для системних нововведень; зміст та форми науково-методичного супроводу інноваційної діяльності педагогів; уточнено тенденції та зміст основних етапів інноваційних процесів

у системі середньої освіти України (80-ті роки ХХ ст. – емпірично-теоретичний, 90-ті роки ХХ ст. – теоретико-методологічний, з початку 2000-х рр. – теоретико-технологічний); сутність основних понять педагогічної інноватики, зокрема, категорію "інновація" розглянуто з позицій розуміння її цілісності як системи, процесу, діяльності й результату; зміст та структуру інноваційної компетентності педагогів як основного ресурсу інноваційного потенціалу навчального закладу; конкретизовано вихідні позиції і принципи формулювання терміносистеми понять педагогічної інноватики.

Подальшого розвитку набули: моделі інноваційного процесу (інтеграції, інноваційних мереж, стратегії швидкого навчання та обміну знаннями й досвідом); положення щодо вирішальної ролі інноваційної компетентності педагогів у забезпеченні результативності нововведень; сутнісні ознаки інноваційної педагогічної системи в контексті її відкритості до інновацій та здатності до самоорганізації й саморозвитку.

Концепція дослідження ґрунтується на основних наукових положеннях інноватики, закономірностях і принципах інноваційних освітніх процесів, які на методологічному, теоретичному та практичному рівнях визначають концептуальні засади технології реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах.

Методологічний концепт відображає міждисциплінарний рівень дослідження проблеми освітніх інновацій з позицій системного, синергетичного, інтеграційного, культурологічного, акмеологічного, середовищного, компетентнісного й технологічного підходів; передбачає розгляд інноваційного процесу як багатоаспектного феномену, універсального, закономірного за своєю природою, що обумовлює необхідність синтезу знань для обґрунтування теоретико-методологічних засад, побудови моделі й розробки

технології реалізації нововведень у загальноосвітніх навчальних закладах.

Теоретичний концепт визначає цілісність аналізу терміносистеми основних понять педагогічної інноватики, які внутрішньо взаємопов'язані між собою і слугують основою для формулювання вихідних теоретичних засад інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу як відкритої соціально-педагогічної системи, готовності якого до реалізації інновацій визначається сформованістю стратегії інноваційного розвитку, місії, широтою та інтенсивністю інноваційного середовища й рівнем інноваційного потенціалу.

Технологічний концепт передбачає науково-прогностичне обґрунтування концептуально-змістової моделі нововведень, розроблення технологій експертизи, проектування, реалізації, моніторингу інновацій, здійснення яких потребує належного рівня інноваційної компетентності педагогів і керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Технологія реалізації інновацій має ґрунтуватися на розуміння сутності інновації як системи, процесу, діяльності та результату – змін у педагогічній системі та її виходу на якісно новий рівень функціонування й досягнень.

Провідна ідея дослідження полягає в тому, що ефективність освітніх реформ у системі середньої освіти безпосередньо проявляється в широкомасштабній реалізації інноваційних ідей у практичній діяльності. Стратегічно-системний рівень інноваційних змін можливий при системних нововведеннях, в яких цілісно представлені як концепція, цілі, зміст, так і технологія їх практичної реалізації. Мета інноваційного процесу полягає у внесенні змін у педагогічну систему навчального закладу для переведення його з традиційного стану функціонування в площину інноваційного розвитку й саморозвитку.

Технологія реалізації інновацій є системним способом організації інноваційної діяльності, що уможливорює

широкомасштабність, ефективність, результативність і доступність нововведень у масовій педагогічній практиці. У процесуально-змістовому контексті технологія реалізації інновацій відображає послідовність етапів концептуалізації, адаптації, безпосередньої реалізації, активного продуктивного використання й розвитку нововведення та конкретизує зміст інноваційних змін у педагогічній системі.

Основним суб'єктом та ініціатором інноваційних змін є, насамперед, педагог-новатор, тому проблема ефективності й результативності реалізації освітніх інновацій має розглядатися у площині розвитку інноваційної компетентності вчителів, яка є результатом синтезу базової готовності до інноваційної діяльності та суб'єктного досвіду й рефлексії її здійснення. Система розвитку інноваційної компетентності передбачає взаємодію педагогів як суб'єктів нововведень в інноваційному середовищі, обмін знаннями й досвідом реалізації інновацій з іншими новаторами, формування позитивного ставлення до інновацій, актуалізацію мотивів інноваційної діяльності, розвиток інноваційного мислення.

Методологічну основу дослідження становлять: фундаментальні положення теорії пізнання (історизму, системності, об'єктивності, взаємозумовленості); діалектичні принципи взаємозв'язку та цілісності явищ об'єктивної педагогічної дійсності, єдності об'єктивного й суб'єктивного, педагогічної теорії та практики; провідні наукові ідеї філософії та соціології щодо детермінованості інноваційних змін у сучасній освіті загальними тенденціями цивілізаційного розвитку; теорії загальної та педагогічної інноватики: неології – створення нового, аксіології – сприйняття й оцінювання цінності нового; праксеології – використання та застосування нового; закони та принципи функціонування інноваційних процесів в освіті; міждисциплінарний, системний, синергетичний, інтегративний, культурологічний, акмеологічний, середовищний, суб'єктний,

компетентнісний, проектний, технологічний підходи до організації процесу реалізації освітніх інновацій.

Обґрунтовано методологічний базис дослідження інноваційних освітніх процесів та аналізу інноваційної діяльності суб'єктів нововведень. У межах загальнонаукової методології використано евристичні ресурси та інструментарій низки підходів.

Застосування міждисциплінарного підходу уможливило вирішення комплексних задач при побудові теоретико-методологічних засад, розробці моделі й технології реалізації освітніх нововведень завдяки аналізу й синтезу знань про інноваційні процеси з різних наукових галузей. Значимість міждисциплінарного підходу обумовлюється також тим, що теорії, прийняті в педагогічних науках в якості зразків для вирішення практичних задач оновлення освіти, як правило, не забезпечують у повній мірі виконання цієї функції, оскільки розвиток науки й освіти в сучасному світі все більш визначається міждисциплінарною конвергенцією та інтеграцією різних областей знання. Міждисциплінарність пов'язана з потребою в синтезі й взаємозбагаченні існуючих концепцій інноваційного освітнього процесу. При цьому процес взаємопроникнення категорій, екстраполяції теорій проявляється як в узагальненні, взаємодоповненні часткових так і в конкретизації загальних підходів, проникнення їх з однієї наукової галузі в іншу. Міждисциплінарний аналіз тенденцій і закономірностей розвитку освіти як суспільного явища виводить дослідників на метатеоретичний рівень побудови та концептуалізації моделей інноваційних освітніх процесів. В результаті це веде до створення інтегративної системи знань про інноваційний освітній процес, яка цілісно й логічно відображає сукупність наукових уявлень про всі його складові й фактори [1, с. 262].

Системний підхід дозволив встановити цілісний, взаємозалежний характер нововведень та структурних і функціональних змін у педагогічній системі, в якій вони

реалізуються, й характер взаємовідносин між ними в процесі спільного розвитку. Цей підхід об'єднує різні фактори, які формують інновації та впливають на них, включаючи зовнішні та внутрішні чинники, а також розкриває їх взаємозалежність і діалектичну взаємодію. Екстраполяція принципів системного підходу на проблеми інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів забезпечує розгляд нововведення як цілісного, закономірного за своєю природою процесу змін у цілях, структурі та функціях педагогічної системи школи. Категорії "інновація", "інноваційний процес", "реалізація інновацій" есплікуються зі змінами в тій педагогічній системі, в якій нововведення реалізуються [2, с. 46].

Виділено проблемні локуси дослідження інноваційних освітніх процесів, що можуть бути вирішеними в координатах синергетики. Використання синергетичного підходу стало важливою умовою концептуалізації категорії інновації як способу розвитку педагогічних систем на засадах принципів системного синергізму: відкритості, саморегуляції, самодетермінованості, самоорганізації, біфуркаційності, дисипативності, нелінійності, ймовірності, реалізації зворотного зв'язку із зовнішнім середовищем. Використання синергетичних принципів сприяє розробці гнучких, здатних адаптуватися до цілей, ресурсів, умов конкретного навчального закладу та виду, мети, змісту нововведення моделей і технологій реалізації інновацій. Такі моделі й технології мають будуватися на синергетичному розумінні сутності інновації як відкритої системи, що взаємодіє з іншими системами, впливає на них, змінює їх, одночасно сприймає впливи цих систем, реагує на них і змінюється сама. Синергетичний підхід визнає можливість саморозвитку, модифікації інновацій у процесі їх реалізації, виявлення в них нерозкритих потенційних можливостей та значної ролі випадковості, інтуїції, імпровізації і творчої активності суб'єктів реалізації нововведень у їх розвитку. Тільки сприйняття

інновації як гнучкої, здатної до змін системи уможлиблює її адаптацію до реальних, часто специфічних, чи навіть унікальних умов конкретного навчального закладу [3, с. 246-247].

Тріада концепту інтеграції поєднала фундаментальні дослідження, прикладні наукові розробки й практичний досвід реалізації інновацій, що сприяло створенню комплексної наукової картини про складові інноваційного освітнього процесу, поглибленню наукових уявлень про наступність традиційного й нового, єдності теоретичного знання і практичного досвіду.

З позицій культурологічного підходу проаналізовано соціокультурні детермінанти інноваційних освітніх процесів, розглянуто взаємозалежність змін у соціокультурному середовищі та інновацій в освіті, які ініціюють формування інноваційної культури суспільства. З'ясовано, що в педагогічній інноваційній практиці культурологічні теорії часто постають концептуальними основами різних моделей і технологій освіти та виховання ("Школа діалогу культур" В. Біблера, антропософські школи Р. Штейнера, авторська школа М. П. Лещенко "Чарівний світ", художньо-естетична студія "Райдуга" О. Ф. Лунєва та ін.) [4, с. 66].

Обґрунтовано використання принципів, методів і технологій акмеології у вирішенні проблем розвитку особистісної та соціальної зрілості й професійно важливих якостей педагогів, актуалізації їх інноваційного потенціалу. Встановлено взаємозв'язок між акмеологічними чинниками професіоналізму та інноваційною компетентністю особистості, виявлені особистісні кореляти новаторства, систематизовані й описані акмеологічні методи й технології інноваційної діяльності.

Аналіз результатів теоретичних досліджень і напрацювань прикладних напрямів акмеології (педагогічної, соціальної, управління, творчості та ін.) підтверджують вірогідність продуктивності її засобів у вдосконаленні інноваційної діяльності та розвитку

інноваційного потенціалу педагогів. По-перше, інноваційну та акмеологічну педагогічні діяльності поєднує їх гуманістична спрямованість на створення умов для самореалізації особистості, розкриття її природних задатків, забезпечення свободи цілепокладання та творчості. По-друге, інноваційна діяльність здійснюється фахівцем у період зрілості особистості та є умовою її розвитку, оскільки саме в процесі такої діяльності формуються професійно важливі якості педагога, усвідомлюються її результати як суб'єктно прийняті цінності. По-третє, провідним, смислоутворювальним мотивом інноваційної діяльності є мотив саморозвитку й само актуалізації – прагнення до самовдосконалення та реалізації свого потенціалу як особистості й професіонала. Внутрішні стимули особистісного й професійного розвитку (прагнення до самоактуалізації й самореалізації, самотрансценденції, смислотворчості, свободи вибору й відповідальності) характеризують зрілість особистості й виступають акмеологічними детермінантами розвитку педагога як суб'єкта інноваційної діяльності. По-четверте, моделі, технології, засоби як акме так й інноваційної діяльності багато в чому аналогічні, оскільки пов'язані з індивідуальною та колективною творчістю за змістом і результатами [5, с. 93].

Середовищний підхід як стратегія і технологія опосередкованого управління процесом переведення навчального закладу в інноваційний режим діяльності спрямований на організацію взаємодії педагогів та їх творчих ініціативних груп, під час якої відбувається обмін знаннями, ідеями, зіткнення та об'єднання інтересів, цінностей, оцінка, переосмислення й збагачення індивідуального й колективного досвіду нововведень.

Проектний підхід визнано методологічною основою, універсальним способом організації інноваційної діяльності, методом аналітичної, дослідницької,

технологічно-конструкторської розробки моделей і технологій реалізації інновацій.

Згідно з технологічним підходом інноваційні процеси розробляються й реалізуються як кластер (комплекс) технологій, спрямованих на гарантоване досягнення стійких, прогнозованих результатів нововведень, завдяки чіткому проектуванню цілей, вибору найбільш раціональних способів втілення наукової ідеї в конкретний практичний результат, постійному моніторингу й інструментальному управлінню на всіх етапах реалізації інновацій, виявленню чи створенню комплексу умов максимального сприяння входженню інновації в педагогічну систему, оптимальному використанню ресурсів, передбаченню й зменшенню впливу несприятливих факторів, уникненню спонтанних і помилкових дій.

У межах конкретно-наукової методології конкретизовано закономірності інноваційних освітніх процесів, що проявляються як сукупність інституційних, соціокультурних, організаційно-управлінських, психолого-педагогічних умов, що діють комплексно, доповнюють одна одну, знаходяться в певній ієрархічній залежності [6]. З'ясовано взаємозалежність продуктивності інноваційного процесу від вибору його організаційно-управлінських моделей: інтеграції, інноваційних мереж, стратегії швидкого навчання та обміну знаннями й досвідом.

Рис. 1. Терміносистема понять педагогічної інноватики

Обґрунтовано терміносистему базових понять педагогічної інноватики, яку розглянуто як цілісність понять "інновація – система", "інновація – процес", "інновація – діяльність", "інновація – результат", які в ієрархічній послідовності та взаємозв'язках визначають вихідні позиції для побудови теорій, розробки моделей і технологій інноваційного процесу. Систематизація понятійного простору проводилося згідно з основними принципами створення категорійно-понятійного апарату: історизму, системності, інтегративності, повноти та цілісності, контекстності, автономності, надпредметної спрямованості, узгодженості [7, с. 71-72].

Цілісний підхід до розгляду інновації уможливив її комплексний аналіз як системи, процесу, діяльності та результату – змін у педагогічній системі, що передбачає

поєднання методологічного, процесуального, технологічного, соціально-психологічного та предметного контексту інновації як поліфункціонального феномену (рис. 1).

На основі узагальнення категоріальних ознак запропоновано авторське тлумачення поняття "інновація" як цілеспрямованого, спеціально організованого, керованого технологічного процесу практичної реалізації суб'єктами інноваційної діяльності нових ідей, теорій, технологій з метою зміни педагогічної системи та переведення її на якісно новий рівень функціонування і результатів.

Досвід становлення і розвитку навчальних закладів інноваційного типу свідчить, що готовність навчального закладу до реалізації інновацій визначається сформованістю стратегії інноваційного розвитку, місії, інноваційного середовища й ресурсів інноваційного потенціалу. Стратегія визначає довгострокові перспективи, цілеспрямованість розвитку навчального закладу, його інноваційну модель як освітньої організації та соціального інституту.

Місія слугує центральним елементом в ієрархії стратегічних цілей і відображає цінності, колегіальні погляди колективу школи на її унікальну соціальну функцію, філософію, сенс і спрямованість діяльності, бачення нових гуманістичних цінностей освіти, суспільних та особистісних мотивів інноваційної діяльності, провідної ідеї, унікального образу теперішнього й майбутнього.

Інноваційне середовище визначено як цілісну сукупність соціально-психологічних, організаційно-педагогічних, інформаційно-комунікативних, матеріальних умов та різних видів взаємопов'язаних ресурсів, що в єдності виступають засобом стимулювання, підтримки, управління, рефлексії інноваційної діяльності педагогів та їх професійного розвитку. Інноваційне середовище значною мірою обумовлює новий тип відносин між суб'єктами

інноваційного процесу, позитивне ставлення педагогів до нововведень й до себе як суб'єктів відповідного процесу, формує особливу атмосферу творчого пошуку, корпоративного духу, сприяє зняттю бар'єрів у сприйнятті та реалізації змін. Технологічна складова середовища представляє систему форм і методів розвитку інноваційної компетентності педагогів: школи новаторства, інноваційні центри, лабораторії, конференції, форуми, творчі групи, майстер-класи, різноманітні тренінги тощо. Підтверджено, що в цільовому контексті середовище виступає умовою розвитку ЗНЗ, формування ціннісних орієнтацій та інноваційної культури педагогів [8, с. 216-217].

Здійснений аналіз наукових досліджень і практичного досвіду свідчить, що успішність інноваційної діяльності навчального закладу залежить від його інноваційного потенціалу – здатності педагогічного колективу створювати, сприймати й реалізувати нововведення. Сутність інноваційного потенціалу навчального закладу визначено як сукупність кадрових, інформаційно-комунікаційних, організаційно-управлінських, технологічних, матеріальних й фінансових ресурсів, необхідних для реалізації інновацій. Його основою є інновації, якими володіє педагогічний колектив і використовує їх (чи може використати за наявних умов). З'ясовано основні характеристики та розкрито структуру інноваційного потенціалу ЗНЗ, основою якого є синергія інноваційних потенціалів педагогів [9, с. 287-289].

З позицій системно-синергетичного підходу проаналізовано сутність і визначено основні властивості інноваційної педагогічної системи. Визначено, що інноваційна педагогічна система – це якісно новий рівень функціонування й розвитку традиційної педагогічної системи в результаті зміни її внутрішньої структури, функцій, процесів, що підвищує її відкритість, сприйнятливість до нововведень, здатність до самоорганізації, активність у дослідженні не тільки наявних, але й можливих змін в оточуючому соціальному

середовищі, цілеспрямованість постійного пошуку потенційно корисних інновацій та їх реалізацію. Встановлено, що сприйнятливість педагогічної системи до нововведень і готовність до їх реалізації значною мірою залежать від самоорганізованості, динамічності її внутрішньої структури та відкритості до впливів зовнішнього оточення [10, с. 89-90].

Аналіз теорії й практики інноваційних освітніх процесів засвідчив, що переведення освітніх новацій з рівня теоретичного знання на рівень їх застосовування стає можливим за умови технологізації процесу нововведень.

Представлено авторське тлумачення поняття "технологія реалізації інновацій" – це система, яка включає інформацію про інновацію, чітке уявлення про вихідний стан об'єкта нововведення й передбачувані зміни в ньому, які мають відбутися після реалізації інновації, а також сукупність методів і засобів, що забезпечують оптимальний шлях досягнення цих змін. Технологія реалізації освітніх інновацій встановлює логічну послідовність та визначає систему форм, способів, методів, засобів упровадження нововведень у педагогічну систему навчального закладу та механізмів їх продуктивного й загальнодоступного використання [11, с. 118].

Розроблена концептуально-змістова модель технології реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах відображає мету, теоретико-методологічні засади, послідовність етапів концептуалізації, адаптації, безпосередньої реалізації, активного продуктивного використання і розвитку нововведення та деталізує зміст інноваційних змін у педагогічній системі (рис. 2).

Соціальне замовлення й актуальність модернізації системи загальної середньої освіти

Мета: інноваційний тип розвитку й діяльності ЗНЗ

Теоретико-методологічні засади: теорії, закономірності та принципи інноваційних процесів, категорії інноватики, нормативно-правова база інноваційної діяльності, системний, синергетичний, проектний, технологічний, компетентнісний, середовищний, праксеологічний підходи

Етапи технології реалізації інновацій у ЗНЗ

I. Стратегічно-проектувальний: концептуалізація й адаптація інновації до умов і потреб конкретного навчального закладу

II. Безпосередньої реалізації інновації: комплекс змін у структурі, функціях, ресурсах, способах діяльності та результатах роботи

III. Активного й продуктивного використання інновації

як джерела розвитку педагогічної системи та її вдосконалення

Зміст технологічних дій та операцій

- вивчення суспільних потреб щодо змін у якості освіти;
- діагностика та аналіз проблем у діяльності навчального закладу;
- актуалізація у педагогічному колективі потреб і мотивів інноваційних змін;
- формування місії, стратегії, розробка таксономії цілей інноваційного розвитку навчального закладу;
- створення інформаційної бази – банку інновацій;
- оцінка інноваційного потенціалу щодо достатності його ресурсів для реалізації певних інновацій;
- експертиза інновацій на предмет їх доцільності, значущості та можливості реалізації в конкретних умовах навчального закладу, вибір кращих варіантів;
- проектування технології реалізації нововведень як послідовності й змісту інноваційних змін у педагогічній системі.

- цілепокладання – вмотивоване сприйняття педагогами інновацій;
- перебудова особистісних структур і стилю мислення суб'єктів нововведення;
- оптимізація ресурсів інноваційного потенціалу навчального закладу, необхідних для реалізації інновацій;
- перебудова виконавчих структур діяльності суб'єктів нововведень, освоєння ними нових способів і методів діяльності;
- адаптація нововведень до конкретних умов;
- зміни в структурі й функціях педагогічної системи;
- застосування нових моделей управління для координації дій усіх учасників нововведення;
- моніторинг процесу реалізації інновації;
- коригування дій при відхиленні від прогнозованих параметрів нововведення;
- виявлення та оцінка нових результатів у діяльності навчального закладу, контроль їх якості, стійкості;
- відстеження ефективності супутніх нововведень, які спричинила реалізація основної інновації.

- встановлення зв'язків нововведень з компонентами педагогічної системи;
- рефлексія процесу й результатів нововведень;
- аналіз досвіду нововведень, виділення проблем і труднощів, які виникали під час реалізації інновацій;
- оцінка й відбір найбільш ефективних алгоритмів, схем, прийомів і включення їх в арсенал технології реалізації наступних нововведень;
- модифікація моделі інновації відповідно до нових цілей, умов, ресурсів і потреб розвитку навчального закладу;
- удосконалення технології реалізації інновацій на основі набутого досвіду, оптимізації та раціоналізації дій;
- реалізація модифікованих моделей інновацій як джерела сталого розвитку педагогічної системи;
- прогнозування подальшого розвитку ЗНЗ та ініціювання наступних нововведень.

Якісно нові результати діяльності ЗНЗ внаслідок змін у педагогічній системі

Обґрунтовано основні положення щодо застосування проектного підходу в організації інноваційних освітніх процесів. Визначена логіка проектування відображає триадність стадій розгортання інноваційного процесу: створення інновації як педагогічної системи; забезпечення її функціонування на рівні процесу; розроблення технології реалізації нововведення на рівні умов, організаційно-управлінських дій та операцій, виконання яких гарантує досягнення запланованих результатів. Результатом проектування є інноваційний проект – система науково обґрунтованих концепції, цілей і заходів, необхідних для реалізації нововведень у реальних умовах конкретного навчального закладу. Зміст етапів проектування визначається організаційними, аналітико-пошуковими, методичними, управлінськими та іншими завданнями, які необхідно вирішити для реалізації інноваційного проекту. Установлено таку послідовність етапів технології проектування процесу реалізації інновацій: інформаційно-аналітичний, прогностично-цілеутворювальний, процесуальний, ресурсний, конструктивно-організаційний, експертно-оцінювальний, результативний, рефлексивно-оцінний [12].

Для інформаційно-управлінського й методичного супроводу інноваційного процесу визначено теоретичні засади, функції, критерії й технологію проведення експертизи та моніторингу освітніх інновацій [13]. Запропонована технологія проведення експертизи освітніх інновацій передбачає проходження ряду послідовних етапів оцінки й відбору для реалізації тих інноваційних проектів, які найбільш повно відповідають стратегії розвитку навчального закладу. Виокремлено групи критеріїв експертизи освітніх інновацій: *методологічні* – характеризують актуальність, наукову обґрунтованість концепції та теоретико-методологічних засад інноваційного проекту; *процесуальні* – встановлюють ступінь розробленості процесу реалізації нововведення, його відповідності стратегії інноваційного

розвитку навчального закладу; *ресурсні* – визначають показники цілісності, оптимальності й необхідного рівня кадрових, інформаційно-комунікативних, організаційно-управлінських, технологічних, матеріальних та фінансових ресурсів навчального закладу як суб'єкта реалізації інновації; *технологічні* – спрямовані на оцінку запропонованих форм, методів, засобів організації діяльності учасників реалізації проекту; *результативні* – встановлюють дієвість засобів діагностики досягнення цілей інноваційного проекту. Практична спрямованість експертизи освітніх інновацій проявляється в її інформаційно-аналітичній; оцінювальній, прогностичній, нормативній, консультативній функціях [14].

Моніторинг продуктивності реалізації інновацій передбачає комплексну оцінку й порівняння прогнозованих й отриманих результатів для забезпечення достовірності, обґрунтованості й своєчасності інформації при прийнятті управлінських рішень на всіх етапах інноваційного процесу. Мета моніторингу полягає в інформаційно-методичній підтримці процесу реалізації інновацій та оперативного, постійного відстеження змін у педагогічній системі. Сутність моніторингу інноваційної діяльності полягає у вимірюванні реального стану об'єкту чи процесу, співвіднесенні його з прогнозованою нормативною моделлю, виробленні системи впливу для підтримки розвитку об'єкта в оптимальному режимі, постійній корекції процесу нововведень відповідно до заданих параметрів функціонування. Процесуально технологія моніторингу інновацій представляє систему методів і засобів збору й переробки інформації від виду вхідних даних й представлення їх у формі інформаційних ресурсів, що використовуються для управління процесом реалізації інновацій [15].

2.5. СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА. РОЗРОБКА СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ ЇЇ РОЗВИТКУ

Проаналізовано компетентнісні характеристики вчителів як суб'єктів інноваційної діяльності, визначено сутність і структуру інноваційної компетентності педагогів та розроблено систему її розвитку.

Суб'єктом, носієм інноваційного освітнього процесу визначено педагога-новатора. Тому на мікрорівні аналізу інноваційного процесу продуктивним визнано застосування суб'єктного підходу, який зміщує ракурс аналізу інноваційної діяльності з рівня колективного суб'єкта на рівень індивідуального, що дозволило виділити її механізм – саморозвиток, зміна особистісних і виконавчих, технологічних структур діяльності педагога, що забезпечує не тільки адаптацію до швидкозмінної соціальної і професійної реальності, але й можливість впливу на неї. Тоді готовність до інноваційної діяльності можна розглядати як певну сформованість особистісного ресурсу педагога, що забезпечує свободу його професійної самореалізації в умовах соціальних змін.

Доведено, що проблема ефективності й результативності реалізації освітніх інновацій знаходиться в площині розвитку інноваційної компетентності педагога – інтегративної властивості особистості, яка є результатом синтезу базової професійної підготовки та практичного професійного й соціально-психологічного досвіду інноваційної діяльності.

Виділено ознаки інноваційної компетентності педагога: особистісна спрямованість на освоєння нового, готовність до змін у способах діяльності, стилях мислення; суб'єктність цілепокладання, цілездійснення й самореалізації; чіткість професійної позиції, усвідомлення соціальної значущості інновацій, включення в соціальну творчість; відповідність складу компетентності структурі інноваційної діяльності; ефективність дій на всіх етапах інноваційного процесу,

здатність до творчого підходу у вирішенні професійних задач; цілісність складових інноваційної компетентності як системного утворення; високий рівень професіоналізму, який базується на осмисленні й вдосконаленні власного професійного досвіду. У цілому інноваційна компетентність педагога відображається в його авторській педагогічній системі. Специфіка інноваційної компетентності визначається змістом тих теоретичних і практичних задач, які педагог вирішує в процесі реалізації інновацій, та особливими системоутворювальними, інтегративними зв'язками між компонентами її структури, до складу якої входять соціальна, мотиваційно-ціннісна, теоретико-методологічна, технологічна, інформаційно-комунікативна, рефлексивно-регулятивна компетентності [16].

Обґрунтовано систему розвитку інноваційної компетентності педагогів, в основі якої – інтеграція об'єктів і суб'єктів інноваційного процесу й цілісність організаційно-педагогічних моделей, умов, форм, методів, способів, що забезпечують включення вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності в творче розвивальне середовище, в якому актуалізується, зростає й реалізується його інноваційний потенціал завдяки взаємодії з іншими педагогами-новаторами, швидкому навчанні, обміну знаннями, набутті й рефлексії досвіду реалізації інновацій. При моделюванні системи розвитку інноваційної компетентності педагогів виділено чотири рівні: структурний, функціональний, технологічний, результативний [17].

Перший рівень системи розвитку інноваційної компетентності педагогів передбачає наявність інноваційно-педагогічного середовища, структуру якого створюють загальноосвітні навчальні заклади, що взаємодіють з методичними кабінетами (центрами) міських (районних) відділів освіти, обласними ІППО, співпрацюють чи є членами навчально-наукових комплексів "Школа-ВНЗ", різних асоціацій та об'єднань

інноваційних навчально-виховних установ, шкіл новаторства та інших соціальних інститутів.

На другому рівні для організації процесів взаємодії і співробітництва суб'єктів інновацій, поширення інноваційного досвіду запроваджуються нелінійні моделі інноваційного процесу: інтеграції, інноваційних мереж, обміну знаннями, досвідом і швидкого навчання.

Третій рівень – технологічний – конкретизується в таксономії цілей, змісті, формах і методах підготовки вчителів до реалізації інновацій.

Четвертий рівень – результативний – орієнтований на відстеження, аналіз змін в особистісних (потреби, цінності, цілі, мотиви, установки, рівень домагань) і технологічних складових (зміст, форми, методи, способи) інноваційної діяльності. Для цього застосовується комплексний моніторинг, який включає критерії та показники діагностики рівня інноваційної компетентності педагогів, способи її контролю, самооцінки й експертної оцінки. Результатом розвитку інноваційної компетентності педагогів є зростання інноваційного потенціалу загальноосвітнього навчального закладу

Для перевірки ефективності авторської моделі й технології реалізації інновацій у практиці діяльності загальноосвітніх навчальних закладів проведено педагогічний експеримент, результати якого свідчать про вірогідність вихідних положень теоретико-експериментальної роботи [18].

Критеріальну базу оцінки реалізації інновацій побудовано на основі їх сутнісних характеристик, принципів управління інноваційними освітніми процесами а також необхідності оцінювання як результатів, так і силового поля нововведень. Визнано доцільність здійснення оцінювання результатів нововведень крізь призму інтегративних критеріїв: системності, результативності, ефективності, оптимальності, інтенсивності, актуальності, соціальної й суб'єктної значимості змін. Для комплексної оцінки змін

у педагогічній системі, в процесі й технології реалізації інновацій, в суб'єктах нововведень та в результатах діяльності ЗНЗ визначено критерії: соціально-аксіологічний, концептуальності, ресурсний, структурно-функціональний, технологічності, результативності, конкретизовано їх показники, на основі чого виокремлено репродуктивно-емпіричний, адаптивний, локальний та стратегічно-системний рівні реалізації інновацій [19].

У процесі організаційно-формуального етапу експерименту реалізовано комплекс заходів науково-методичного й інформаційно-консультативного супроводу інноваційної діяльності вчителів для освоєння ними запропонованих моделі й технології реалізації інновацій, проведення їх експертизи, проектування, моніторингу та створення умов для зростання інноваційного потенціалу загальноосвітніх навчальних закладів.

Упровадження експериментальної технології реалізації інновацій проводилося згідно з визначеними в авторській концептуально-змістовій моделі основними етапами:

- 1) стратегічно-проектувальним,
- 2) безпосередньої реалізації інновацій;
- 3) активного й продуктивного використання та розвитку інновації і педагогічної системи.

У процесі науково-методичного та консультаційного супроводу спільно з педагогами ЕГ проведено аналіз та виявлення проблем у діяльності школи, пошук та ознайомлення з потенційно корисними інноваціями, їх вибір, експертиза, розроблення проектів реалізації, моніторинг результатів, оперативне коригування дій усіх учасників нововведень. Організація діяльності з педагогічними працівниками здійснювалася у формі науково-практичних семінарів, конференцій, методичних нарад, консультацій, роботи творчих груп, лабораторій, майстер-класів, допомоги в підготовці науково-методичних матеріалів та ін. Продуктивною в

сенсі обміну досвідом реалізації інновацій стала участь педагогів і керівників в обласних та всеукраїнських школах новаторства, різноманітних асоціаціях та об'єднаннях інноваційних закладів освіти.

Комплексний аналіз і зіставлення результатів, зокрема з використанням φ^* – критерію кутового перетворення Фішера, засвідчили, що в експериментальних групах, де застосовувалася розроблена авторська технологія, відбулися суттєві зміни в рівнях реалізації інновацій порівняно з показниками контрольних груп. Унаслідок упровадження розробленої технології реалізації інновацій на завершальному етапі експерименту простежено виражену тенденцію до зростання відсотка інновацій, що реалізуються педагогами експериментальної групи на стратегічно-системному та локальному рівнях. Наслідком таких нововведень виявлено якісно нові, стабільні результати навчально-виховної, методичної, організаційно-управлінської діяльності.

Виявлена в процесі формувального етапу експерименту динаміка показників (що підтверджено методами математичної статистики) доводить зростання системності, результативності, оптимальності, інтенсивності нововведень при застосуванні авторської технології реалізації інновацій, що засвідчує її ефективність.

У результаті теоретичного й експериментального дослідження виявлено та підтверджено наявність об'єктивних, закономірних, істотних зв'язків між системністю, ефективністю, результативністю реалізації інновацій та комплексом умов: цілісністю концептуальної основи, цілей, змісту й технології практичного використання інновацій; готовністю загальноосвітнього навчального закладу до інноваційних змін (місії, стратегії розвитку, інноваційного середовища, відкритості педагогічної системи до сприйняття інновацій, достатності ресурсів інноваційного потенціалу); рівнем інноваційної компетентності педагогів при проведенні

експертизи, вибору, проектуванні, моніторингу нововведень.

Упровадження результатів дослідження здійснено в практику інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів, методичних відділів (центрів) районних і міських управлінь освіти та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти: Житомирської, Сумської, Черкаської та Рівненської областей, а також у навчально-виховний процес Житомирського державного університету імені Івана Франка, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Рівненського міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука.

Основні положення та практичні розробки дослідження були представлені на III, IV та V Міжнародних виставках "Сучасні заклади освіти" (Київ, 2012; 2013; 2014), апробувалися в діяльності Всеукраїнської школи новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників та Житомирської обласної школи педагогів-новаторів, навчально-наукового виробничого комплексу "Полісся" Житомирського державного університету імені Івана Франка, Міжвідомчої науково-дослідної лабораторії Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України й Житомирського державного університету імені Івана Франка "Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної дії". Результати та висновки дослідження доповідалися й обговорювалися на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, форумах, семінарах, круглих столах.

Перспективи подальшого впровадження результатів дослідження: більш активне використання сучасних моделей інноваційних освітніх процесів – інтеграції, інноваційних мереж, швидкого навчання, обміну досвідом і знаннями; формування інноваційних стратегій саморозвитку різних типів освітніх закладів як

унікальних інноваційних соціально-педагогічних систем; розробка науково-методичного супроводу інноваційної діяльності педагогів; організація роботи шкіл новаторства, навчально-наукових виробничих комплексів; створення цілісної системи формування інноваційної компетентності педагогів під час навчання у вищих навчальних закладах, післядипломної освіти, в процесі професійної, методичної роботи й самоосвіти.

Запропоновані теоретичні конструкти, моделі, системи й технології не є універсальним і завершеним продуктом. В умовах зростання складності й розширення функцій інноваційних освітніх процесів необхідні постійний пошук та апробація нових гнучких моделей і технологій реалізації нововведень, що дозволяло б адаптувати їх до конкретних стратегій, планів, задач, обставин, суб'єктів та об'єктів інноваційних освітніх процесів. Подальшої розробки потребують питання, що пов'язані з реалізацією масштабних інноваційних проектів на всеукраїнському та регіональному рівнях. Водночас існує потреба подальшого розвитку теоретичних і технологічних засад дифузії та праксеології як самостійних галузей наукового знання, що досліджують процеси впровадження, реалізації та розповсюдження освітніх нововведень. Нагальним завданням сьогодення є також введення до навчальних планів педагогічних вищих навчальних закладів та інститутів післядипломної педагогічної освіти блоку навчальних курсів, спрямованих на підготовку студентів й учителів до інноваційної освітньої діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Коновальчук І. І. Міждисциплінарний підхід у дослідженні проблем педагогічної інноватики / І. І. Коновальчук // *Interdyscyplinarosc pedagogiki i jej subdyscypliny* [pod red. Z. Szaroty, F. Szioska]. – Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologi Eksploatacji – PIB, 2013. – S. 261–269.

2. Коновальчук І. І. Методологічні підходи до дослідження інноваційних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology* : The journal is published by the support of Society for

Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe. – III(24). – Issue: 48. – Budapest, 2015. – С. 46–49.

3. Коновальчук І. І. Проблемні локуси синергетичного аналізу інноваційних освітніх процесів / І. І. Коновальчук // Педагогічний дискурс : [зб. наук. праць] ; / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2013 – Вип. 14. – С. 246–251.

4. Коновальчук І. І. Социально-культурные детерминанты инновационных образовательных процессов / И. И. Коновальчук // Актуальные проблемы педагогической теории и практики : материалы междунар. научной конф. / под общей ред. проф. О. И. Кирикова; проф. И. М. Сметанского. – Москва : Наука: информ.; Воронеж : Государственный педагогический университет, 2013. – С. 60–67.

5. Коновальчук І. І. Акмеологічні детермінанти розвитку професіоналізму інноваційної діяльності педагога / І. І. Коновальчук // Професійна акмеологічна освіта: акмесенергетичний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 91–111.

6. Коновальчук І. І. Закономірності та умови реалізації інноваційних освітніх процесів // Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку ХХІ століття : зб. наук. праць. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2011. – С. 552–557.

7. Коновальчук І. І. Терміносистема базових понять педагогічної інноватики / І. І. Коновальчук // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – Київ-Вінниця, 2011. – Вип. 69. – Ч. 1. – С. 70–75.

8. Коновальчук І. І. Сутнісні ознаки інноваційного середовища загальноосвітнього навчального закладу / І. І. Коновальчук // Педагогіка вищої та середньої школи : [зб. наук. праць]. – Кривий Ріг : ДВНЗ "Криворізький національний університет", 2013. – Вип. 39. – С. 216–222.

9. Коновальчук І. І. Сутність і структура інноваційного потенціалу навчального закладу / І. І. Коновальчук // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. – Суми : Панасенко І. М., 2012. – С. 287–291.

10. Коновальчук І. І. Сутність та властивості інноваційної педагогічної системи / І. І. Коновальчук // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – Київ-Вінниця, 2011. – Вип. 67. – Ч. 1. – С. 89–93.

11. Коновальчук И. И. Сущность и задачи технологии в организации процесса реализации инноваций в общеобразовательных учебных заведениях / И. И. Коновальчук // Вектор науки. Тольяттинский государственный университет. Серия: педагогика, психология. – Тольятти, 2013. – № 1 (12). – С. 118–121.

12. Коновальчук І. І. Проектний підхід у реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія : [зб. статей]. – Ялта : РВВЗ КГУ, 2013. – Вип. 38. – Ч. 2. – С. 119–125.

13. Коновальчук І. І. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів / І. І. Коновальчук // Нова педагогічна думка : наук.-метод. зб. – Рівне : ОІППО. – 2013. – Вип. 31. – С. 114–119.

14. Коновальчук І. І. Теоретичні й технологічні аспекти експертизи освітніх інновацій / І. І. Коновальчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : Наук. журн. – Суми : Сум. ДПУ імені А. С. Макаренка. – 2012. – № 4 (22). – С. 24–31.

15. Коновальчук І. І. Сущность и функции мониторинга инновационной деятельности общеобразовательных учебных заведений / И. И. Коновальчук // материалы Междунар. семинара-совещания "Подготовка учителя к инновационной деятельности как важнейшее условие качества образования". – Семипалатинский государственный педагогический институт (23-24 февраля 2012 г.). – Семипалатинск, 2012. – С. 186–190.

16. Коновальчук І. І. Сутність і структура інноваційної компетентності педагога загальноосвітнього навчального закладу / І. І. Коновальчук // Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 110–130.

17. Коновальчук І. І. Навчально-наукові комплекси як система розвитку інноваційної компетентності педагогів загальноосвітніх навчальних закладів / І. І. Коновальчук // Інновації в освіті : інтеграція науки і практики : [зб. наук.-метод. праць] / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 29–55.

18. Коновальчук І. І. Експериментальна перевірка ефективності технології реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 6 (78). – 2014. – С. 124–129.

19. Коновальчук І. І. Інтегративні критерії моніторингу рівня реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Суми : "Мрія", 2014. . – Ч. 4. – С. 168–172.

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дослідження

20. Коновальчук І. І. Теорія і технологія реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах : монографія / І. І. Коновальчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 464 с.

21. Коновальчук І. І. Сутність, чинники та особливості інноваційного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Імідж сучасного педагога: наук.-практ. журн. – № 5. – 2010. – С. 26–28.

22. Коновальчук І. І. Проектування інноваційних педагогічних технологій / І. І. Коновальчук // Вісник Житомирського державного університету. – 2005. – Вип. 24. – С. 71–76.

23. Коновальчук І. І. Учитель як суб'єкт інноваційної діяльності / І. І. Коновальчук // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – Київ-Вінниця, 2010. – Вип. 66. – Ч. 2. – С. 71–75.

24. Коновальчук І. І., Коновальчук І. М. Психолого-педагогічне проектування становлення самооцінки дитини в умовах навчально-виховного комплексу / І. І. Коновальчук, М. І. Коновальчук // Вісник Житомирського педагогічного університету. – Вип. 13. – 2003. – С. 93–97.

25. Коновальчук І. І., Чулак А. І., Козак А. І. Інтерактивні методи в розвитку пізнавальної самостійності молодших школярів / І. І. Коновальчук, А. І. Чулак, А. І. Козак // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 43. – 2009. – С. 184–190.

26. Коновальчук І. І. Сутність та властивості інноваційної педагогічної системи / І. І. Коновальчук // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – Київ-Вінниця, 2011. – Вип. 67. – Ч. 1. – С. 89–93.

27. Коновальчук І. І. Технологічні засади реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія : Педагогіка та психологія : [зб. наук. праць]. – Вип. 570. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – С. 59–67.

28. Коновальчук І. І. Терміносистема базових понять педагогічної інноватики / І. І. Коновальчук // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – Київ-Вінниця, 2011. – Вип. 69. – Ч. 1. – С. 70–75.

29. Коновальчук І. І. Інноваційна компетентність педагогів загальноосвітніх навчальних закладів / І. І. Коновальчук // Вісник Прикарпатського національного університету. Серія : Педагогіка. – Вип. XL. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 85–88.

30. Коновальчук І. І. Психологічні аспекти готовності учителів до інноваційної діяльності / І. І. Коновальчук // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. праць Уманського

державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – Вип. 4. – Ч. 1. – С. 155–161.

31. Коновальчук І. І. Інноваційне мислення педагога / І. І. Коновальчук // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – Київ-Вінниця, 2012. – Вип. 71. – С. 104–110.

32. Коновальчук І. І. Теоретичні й технологічні аспекти експертизи освітніх інновацій / І. І. Коновальчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : Наук. журн. – Суми : Сум. ДПУ імені А. С. Макаренка. – 2012. – № 4 (22). – С. 24–31.

33. Коновальчук І. І. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів / І. І. Коновальчук // Нова педагогічна думка : наук.-метод. зб. – Рівне : ОІППО. – 2013. – Вип. 31. – С. 114–119.

34. Коновальчук І. І. Проектний підхід у реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія : [зб. статей]. – Ялта : РВВЗ КГУ, 2013. – Вип. 38. – Ч. 2. – С. 119–125.

35. Коновальчук І. І. Процесуально-змістові аспекти технологізації процесу реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2013. – Вип. 3 (69). – С. 102–107.

36. Коновальчук І. І. Проблемні локуси синергетичного аналізу інноваційних освітніх процесів / І. І. Коновальчук // Педагогічний дискурс : [зб. наук. праць] ; / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2013 – Вип. 14. – С. 246–251.

37. Коновальчук І. І. Сутнісні ознаки інноваційного середовища загальноосвітнього навчального закладу / І. І. Коновальчук // Педагогіка вищої та середньої школи : [зб. наук. праць]. – Кривий Ріг : ДВНЗ "Криворізький національний університет", 2013. – Вип. 39. – С. 216–222.

38. Коновальчук І. І. Проблеми реалізації інновацій у педагогічній теорії та практиці діяльності загальноосвітніх навчальних закладів / І. І. Коновальчук // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – Київ, 2013. – Вип. 78. – С. 146–153.

39. Коновальчук І. І. Головні завдання та можливості педпсихології у розробці технологій реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Українська полоністика. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – Вип. 10. – С. 170–177.

40. Коновальчук І. І. Інноваційне середовище як засіб розвитку інноваційної компетентності педагогів загальноосвітніх навчальних

закладів / І. І. Коновальчук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 4 (76). – 2014. – С. 62–66.

41. Коновальчук І. І. Стан реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітніх школах : [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – Вип. 38 (91). – С. 428–436.

42. Коновальчук І. І. Експериментальна перевірка ефективності технології реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 6 (78). – 2014. – С. 124–129.

43. Коновальчук І. І. Інформаційно-комунікаційні технології у сучасних моделях інноваційних освітніх процесів / І. І. Коновальчук // Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання. – Ін-т інформ. технологій і засобів навчання НАПН України, Ун-т менеджменту освіти НАПН України, 2015. – Т. 46, – № 2. – С. 124–131. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/current#.VUWzxPCdcсU>

44. Коновальчук И. И. Модели, структура и факторы продуктивности инновационных процессов в общеобразовательных учебных заведениях / И. И. Коновальчук // Вектор науки. Тольяттинский государственный университет. Серия: педагогика, психология. – Тольятти, 2010. – № 3 (3). – С. 71–76.

45. Коновальчук И. И. Сущность и задачи технологии в организации процесса реализации инноваций в общеобразовательных учебных заведениях / И. И. Коновальчук // Вектор науки. Тольяттинский государственный университет. Серия: педагогика, психология. – Тольятти, 2013. – № 1 (12). – С. 118–121.

46. Коновальчук И. И. Базовые основы процессуально-содержательных этапов технологии реализации инноваций в общеобразовательных учебных заведениях / И. И. Коновальчук // Образовательно-инновационные технологии: теория и практика : монография / [Г. Ю. Волкова, А. Б. Измайлова, О. И. Кириков и др.]; под общей ред. проф. В. Т. Прохорова. – Книга 21. – Москва : Наука: информ.; Воронеж : ВГПУ, 2014. – С. 21–31.

47. Коновальчук І. І. Методологічні підходи до дослідження інноваційних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology : The journal is published by the support of Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe. – III(24). – Issue: 48. – Budapest, 2015. – С. 46–49.

48. Коновальчук І.І. Умови соціалізації дітей дошкільного віку в сім'ї / І. І. Коновальчук // Проблеми освіти: Наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Вип. 85. – С. 106 – 111.

49. Коновальчук І. І. Методологічні підходи до аналізу інноваційної діяльності суб'єктів нововведень / І. І. Коновальчук // Проблеми освіти: Наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Спец. вип. – № 86. – С. 63 – 69.

50. Коновальчук І.І. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти на засадах компетентнісного підходу: теоретичний аналіз / І. І. Коновальчук // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія : Педагогіка та психологія : [зб. наук. праць]. – Вип. 764. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. – С. 64–72.

Опубліковані праці апробаційного характеру

51. Практикум з педагогіки : навчальний посібник: Вид. 4-те / за заг. ред. О. А. Дубасенюк, А. В. Іванченка. – Житомир : Житомир. держ. ун-т, 2005. – 482 с. (Авт.: розд.: 1.6; 1.5; 3.13).

52. Коновальчук І. І. Закономірності та умови реалізації інноваційних освітніх процесів // Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку ХХІ століття : зб. наук. праць. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2011. – С. 552–557.

53. Коновальчук І. І. Інноваційна компетентність педагога / І. І. Коновальчук // Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної дії: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнар. участю / за ред. І. А. Зязюна, О. А. Дубасенюк. – Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 133–137.

54. Коновальчук І. І. Акмеологічні засади освітньої інноваційної діяльності / І.І. Коновальчук // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : зб. матеріалів ІV Міжнар. наук.-практ. конф. – Суми: "Мрія" ТОВ, 2011. – Т. 1. – С. 269–272.

55. Коновальчук И. И. Сущность и функции мониторинга инновационной деятельности общеобразовательных учебных заведений / И. И. Коновальчук // материалы Международ. семинара-совещания "Подготовка учителя к инновационной деятельности как важнейшее условие качества образования". – Семипалатинский государственный педагогический институт (23-24 февраля 2012 г.). – Семипалатинск, 2012. – С. 186–190.

56. Коновальчук І. І., Дубасенюк О. А., Антонова О. Є., Вознюк О. В. Креативна освіта : інструктивно-методичні матеріали для членів ННВК "Полісся" / О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, О. В. Вознюк, І. І. Коновальчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 40 с.

57. Коновальчук І. І. Роль наукових шкіл в інтеграції інноваційних освітніх процесів / І. І. Коновальчук // Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи : [зб. наук. праць] / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2012. – С. 61–64.

58. Коновальчук І. І. Креативний потенціал інноваційної педагогічної діяльності // Інноваційна діяльність педагогів Житомирщини / [О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, О. В. Вознюк, І. І. Коновальчук]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 4–7.

59. Коновальчук І. І. Сутність і структура інноваційного потенціалу навчального закладу / І. І. Коновальчук // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. – Суми : Панасенко І. М., 2012. – С. 287–291.

60. Коновальчук І. І. Організаційно-технологічні аспекти інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів / І. І. Коновальчук // Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини : зб. наук.-метод. праць / за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник. – Житомир : ФОРМ Левковець, 2012. – С. 314–322.

61. Коновальчук І. І. Теоретичні й практичні аспекти інтеграції інноваційних освітніх процесів / І. І. Коновальчук // Освіта впродовж життя: вимоги часу : зб. матеріалів IV Всеукраїнських читань пам'яті видатного вченого-педагога Олени Степанівни Дубинчук [колектив авторів]. – К. : Едельвейс, 2012. – С. 123–125.

62. Коновальчук І. І. Теоретичні й прикладні аспекти інформаційно-методичного забезпечення процесу реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Діяльність районних (міських) методичних кабінетів в умовах впровадження державних освітніх стандартів та інформаційно-комунікаційних технологій : [темат. зб. праць] / за заг. ред. М. А. Віднічука. – Рівне, 2012. – С. 163–168.

63. Коновальчук І. І. Міждисциплінарний підхід у дослідженні проблем педагогічної інноватики / І. І. Коновальчук // Interdyscyplinarosc pedagogiki i jej subdyscypliny [pod red. Z. Szaroty, F. Szioska]. – Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologi Eksploatacji – PIB, 2013. – S. 261–269.

64. Коновальчук И. И. Социально-культурные детерминанты инновационных образовательных процессов / И. И. Коновальчук // Актуальные проблемы педагогической теории и практики : материалы междунар. научной конф. / под общей ред. проф. О. И. Кирикова; проф. И. М. Сметанского. – Москва : Наука:

информ.; Воронеж : Государственный педагогический университет, 2013. – С. 60–67.

65. Коновальчук І. І. Принципи системного підходу в дослідженні інноваційних освітніх процесів у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Підготовка педагогів до впровадження державних стандартів дошкільної та початкової освіти : [зб. наук.-метод. праць] / за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Наумчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2013. – С. 413–419.

66. Коновальчук І. І. Розвиток інноваційної компетентності педагогів загальноосвітніх навчальних закладів / І. І. Коновальчук // Формування професійної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти: [зб. наук.-метод. праць] / за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Наумчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014. – С. 69–75.

67. Коновальчук І. І. Професійне та соціальне становлення майбутніх фахівців в інноваційному середовищі вищого навчального закладу / І. І. Коновальчук // Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. О.А. Дубасенюк, В.А. Ковальчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 271–277.

68. Коновальчук І. І. Навчально-наукові комплекси як система розвитку інноваційної компетентності педагогів загальноосвітніх навчальних закладів / І. І. Коновальчук // Інновації в освіті : інтеграція науки і практики : [зб. наук.-метод. праць] / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 29–55.

69. Коновальчук І. І. Інтегративні критерії моніторингу рівня реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Суми : "Мрія", 2014. . – Ч. 4. – С. 168–172.

70. Коновальчук І. І. Особистісні характеристики учителя як суб'єкта інноваційної діяльності / І. І. Коновальчук // Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти: [зб. наук.-метод. праць] / за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Наумчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 52–57.

71. Коновальчук І. І. Система розвитку інноваційної компетентності педагогів дошкільних навчальних закладів / І. І. Коновальчук // Освітні інновації : філософія, психологія, педагогіка : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Суми : "Мрія", 2015 – С. 46–49.

72. Коновальчук І. І. Стратегія як засіб інноваційного розвитку дошкільного навчального закладу / І. І. Коновальчук // Модернізація змісту дошкільної освіти в контексті сучасних вимірів: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. – Хмельницький, ХГПА, 2014. – С. 104 – 108.

73. Коновальчук І. І. Сутність та особливості компетентнісного підходу в інноваційній діяльності педагогів / І. І. Коновальчук // Сучасні тенденції і пріоритети компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти: [зб. наук.-метод. праць] / за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун. – Житомир : "Полісся", 2016. – С. 58–62.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дослідження

74. Коновальчук І. І. Акмеологічні детермінанти розвитку професіоналізму інноваційної діяльності педагога / І. І. Коновальчук // Професійна акмеологічна освіта: акмесенергетичний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 91–111.

75. Коновальчук І. І. Теоретичні засади реалізації інноваційних процесів у вищих навчальних закладах / І. І. Коновальчук // Інновації у вищій школі: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – С. 124–134.

76. Коновальчук І. І. Професійно-технічна освіта Житомирщини / І. І. Коновальчук // Вища педагогічна освіта і наука України : історія, сьогодення та перспективи розвитку. Житомирська область / Ред. рада вид. : В. Г. Кремень (гол.) [та ін.]. – К. : "Знання України", 2009. – С. 229–246.

77. Коновальчук І. І. Школа хореографічного мистецтва "Сонечко" як ціннісно-розвивальне середовище формування особистості / І. І. Коновальчук // Інновації у вищій школі : проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – С. 431–434.

78. Коновальчук І. І. Сутність інновації як системоутворювальної категорії педагогічної інноватики / І. І. Коновальчук // Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи. – Житомир : Полісся, 2011. – С. 132–135.

79. Коновальчук І. І. Сутність і структура інноваційної компетентності педагога загальноосвітнього навчального закладу / І. І. Коновальчук // Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 110–130.

80. Коновальчук І. І. Особливості та механізми інноваційного мислення педагога / І. І. Коновальчук // Теоретичні і прикладні

аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 218–133.

81. Коновальчук І. І. Реалізація ідей А. С. Макаренка у розробці стратегії розвитку загальноосвітнього навчального закладу / І. І. Коновальчук // Інноваційність ідей А. С. Макаренка в педагогіці ХХІ століття : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – С. 130–140.

82. Коновальчук І. І. Педагогічні технології: ідеї та проекти молодих дослідників / зб. наук.-метод. праць / за ред. І. І. Коновальчука. – Вип. 1. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2004. – 52 с.

83. Коновальчук І. І. Технологічні особливості інноваційної діяльності експериментальних навчальних закладів / І. І. Коновальчук // Магістр медсестринства : Український наук.-практ. журн. – Житомир : Полісся. – 2014. – № 2 (12) – С. 22–28.

84. Коновальчук І. І. Педагогічна майстерня інноваційного досвіду педагога дошкільної освіти Житомирщини: методичні рекомендації / за заг. ред. І.І. Коновальчука, Т.В. Наумчук, Н.Є. Колесник. – Житомир: ФОП Левковець, 2014. – 428 с.

85. Коновальчук І. І. Технологічні аспекти реалізації інновацій у дошкільних навчальних закладах // Дошкільна освіта у сучасних вимірах: зб. матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. – Хмельницький, ХГПА, 2013. – С. 136 – 139.